

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 27. jūnijā
(OR. en)

10729/22

POLMAR 43
POLGEN 102
COMAR 42
ENV 676
ENER 340
MAR 137
MARE 54
PECHE 235
RELEX 897
SUSTDEV 118
TRANS 451

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņēmējs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
K-jas dok. Nr.:	JOIN(2022) 28 final
Temats:	KOPĪGS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI Kurss – ilgtspējīga zilā planēta Kopīgs paziņojums par Starptautiskās okeānu pārvaldības darbākārtību

Pielikumā ir pievienots dokuments JOIN(2022) 28 *final*.

Pielikumā: JOIN(2022) 28 *final*

SAVIENĪBAS AUGSTAIS
PĀRSTĀVIS ĀRLIETĀS UN
DROŠĪBAS POLITIKAS
JAUTĀJUMOS

Briselē, 24.6.2022.
JOIN(2022) 28 final

**KOPĪGS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Kurss – ilgtspējīga zilā planēta
Kopīgs paziņojums par Starptautiskās okeānu pārvaldības darbakārtību**

{SWD(2022) 174 final}

IEVADS

Okeāns ir vitāli svarīgs dzīvībai uz Zemes – labumu un pakalpojumus, ko tas sniedz cilvēkam un visai planētai, nav iespējams novērtēt pārāk augstu. Tas ir izšķiroši svarīgs klimata regulētājs, nodrošina vairāk skābekļa nekā visi pasaules meži kopā un ir neaizstājams tādu neatliekamam globālu jautājumu risināšanā kā nodrošinātība ar pārtiku, enerģētiku un zaļā pārkārtošanās. Okeāns ir piekrastes kopienu sociālā un kultūras mantojuma daļa, un tam ir dominējoša nozīme starptautiskajā tirdzniecībā, jo vairāk nekā 80 % pasaules tirdzniecības ceļu ved pa jūru un aptuveni divas trešdaļas pasaules naftas un gāzes piegāžu vai nu nāk no jūras, vai tiek transportētas pa jūru. Tomēr okeāna aspekts bieži netiek pienācīgi ņemts vērā. Okeānu nelikumīgiem mērķiem izmanto pirāti, teroristi un bruņoti jūras laupītāji, cilvēku tirgotāji un aizliegto vielu un ieroču kontrabandisti.

Sazaroto problemātiku, kuru nosaka okeāna daudzdimensionālā un starpsavienojošā loma, risināt iecerēts ar **starptautiskās okeānu pārvaldības palīdzību**. 2016. gadā **Eiropas Savienība** kļuva par **pirmo no vadošajām ekonomikām**, kas sāka īstenot starptautiskas okeānu pārvaldības darbākārtību¹ un apņēmas tiekties uz to, lai okeāns būtu drošs, pasargāts, tīrs, veselīgs un pārvaldīts ilgtspējīgā veidā. ES apņēmība nav mazinājusies, tomēr vairākas pēdējā laika norises prasa minēto darbākārtību atjaunināt.

Pirmkārt, viena no galvenajām **ES politiskajām prioritātēm** ir **cīņa pret klimata pārmaiņām un vides degradāciju**. Okeāns viļņo **Eiropas zaļajā kursā** un redzējumā par **spēcīgāku Eiropu pasaulē**, un tas ir globāls temats, uz kuru jāreaģē daudzpusēji².

Otrkārt, līdz ar ilgtnespējīgām cilvēka darbībām un šo darbību kaitīgo ietekmi, kas turpina okeānu noplicināt, izraisot fundamentālas pārmaiņas un riskējot bīstami pietuvoties **kritiskajam punktam, iznīcības apmēri okeānā pieaug**. Ārkārtējais stāvoklis, kādā okeāns atrodas, atbalsos **pieticīgajos rezultātos, ar kādiem tiek pildītas tādas relevantās globālās apņemšanās** kā Aiči mērķi, kas izvirzīti Biodaudzveidības konvencijas satvarā, un ANO Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam un tās 14. ilgtspējīgas attīstības mērķis (14. IAM “Dzīvība ūdenī”).

Treškārt, okeāns ir viena no **pasaules plašākajām ģeopolitiskajām arēnām** – to apliecina nesenais spriedzes pieaugums Vidusjūras austrumdaļā un Dienvidķīnas jūrā –, un dalībvalstis aicina ievērot teritoriālo integritāti un navigācijas tiesības, kā arī iestājas par strīdu izšķiršanu mierīgā ceļā. Krievijas militārā agresija pret Ukrainu ietekmē Melnās jūras reģiona vispārējo stabilitāti un drošību un raisa bažas par šīs agresijas ietekmi uz jūru.

Ceturtkārt, ir **augusi okeāna politiskā nozīme pasaules līmenī**, un **2022. gads okeānam ir izšķirošs**, jo notikušas vairākas svarīgas starptautiskas sarunas³ un ar okeānu saistītas konferences⁴. Okeāns ir kļuvis redzamāks arī starptautiskajās debatēs par klimatu un biodaudzveidību. Jūrnieku krīze, ko saasināja Covid-19 pandēmija, ir parādījusi, cik svarīga ir sociālā dimensija, t. i., pienācīgi jūrnieku darba un dzīves apstākļi⁵. Starptautiskā mērogā uzmanības lokā nonāca arī tas, ka dažas valstis neievēro starptautiski saskaņotus noteikumus un standartus, bet šāda situācija rada negodīgu konkurenci un kropļo konkurences apstākļus, tādējādi kaitējot ES ieinteresētajām personām. Runa ir par atvērtiem reģistriem.

¹ JOIN(2016) 49 final.

² COM(2019) 640 final; JOIN(2021) 3 final.

³ Sarunas par atklātās jūras līgumu (*BBNJ*), globālo biodaudzveidības satvaru laikposmam pēc 2020. gada un kaitējošu zvejniecības subsīdiju aizliegumu PTO noslēdzās 2022. gada 16. jūnijā.

⁴ Viena okeāna samits (2022. gada 9.–11. februāris, Bresta), 7. konference “Mūsu okeāns” (2022. gada 13.–14. aprīlis, Palau), ANO Otrā Okeāna konference (2022. gada 27. jūnijs – 1. jūlijs, Lisabona).

⁵ [wcms_760649.pdf](https://wcms.760649.pdf) (ilo.org).

Tā kā ES pārvalda pasaulē lielāko apvienoto ekskluzīvo ekonomikas zonu un ņemot vērā iepriekš minētās norises, **ir būtiski, lai ES un tās dalībvalstis atkārtoti apstiprinātu un atjauninātu savu apņemšanos uzlabot okeānu pārvaldību.**

Ar okeānu saistītie apdraudējumi⁶

- *Globālās sasilšanas dēļ jūras organismu sugas izzūd divtik strauji kā sauszemes sugas.*
- *34,2 % pasaules jūras zvejniecību cieš no pārzvejas.*
- *Pēdējo četrdesmit gadu laikā zaudētā arktisko ledāju teritorija ir aptuveni sešas reizes lielāka nekā Vācija.*
- *Ja globālā temperatūra pieaugs par 2 °C, izzudīs vairāk nekā 99 % koraļļu rifu.*
- *Katru gadu tiek radīti 300 miljoni tonnu plastmasas atkritumu. Tikai 9 % no tiem tiek reciklēti.*
- *Pēc ļoti augstas siltumnīcefekta gāzu emisijas scenārija vidējais jūras līmenis līdz 2050. gadam turpinās pieaugt līdz aptuveni 0,3 metriem, bet līdz 2100. gadam – līdz 2 metriem, un tas no pašreizējās dzīvesvietas līdz 2050. gadam izdzīs līdz 340 miljonus cilvēku, bet līdz 2100. gadam – līdz 630 miljonus cilvēku.*

MĒRĶI

Pamatodamās uz 2016. gada Starptautiskās okeānu pārvaldības darbākārtību un apspriešanos ar okeāna lietās ieinteresētajām personām⁷, ES uzņemsies vēl aktīvāku lomu starptautiskajā okeānu pārvaldībā un ANO Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam un tās 14. IAM īstenošanā, un tas darāms:

- stiprinot starptautiskās okeānu pārvaldības satvaru **globālā, reģionālā un divpusējā** līmenī;
- līdz 2030. gadam padarot okeānu **ilgtspējīgumu** par realitāti un tālab izmantojot koordinētu un papildinošu pieeju kopīgajām problēmām un kumulatīvajai ietekmei;
- okeānu padarot par **drošu un pasargātu** telpu, jo konkurence starptautiskajos ūdeņos aug un ievērot uz noteikumiem balstītu daudzpusēju kārtību kļūst sarežģītāk;
- uzkrājot starptautiskas **zināšanas** par okeāniem, kuras ļaus pieņemt uz pierādījumiem balstītus lēmumus un attiecīgi rīkoties, lai okeānu aizsargātu un pārvaldītu ilgtspējīgi.

GALVENĀS ES PRIORITĀTES STARPTAUTISKĀS OKEĀNU PĀRVALDĪBAS JOMĀ⁸

Lai apturētu un pretējā virzienā pavērstu jūras biodaudzveidības samazināšanos

⁶ Pinsky, M.L., Eikeset, A.M., McCauley, D.J. *et al.* Greater vulnerability to warming of marine versus terrestrial ectotherms [Jūras ektotermas jutīgāk nekā sauszemes ektotermas reaģē uz sasilšanu]. *Nature* 569, 108–111 (2019); FAO. 2020. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2020. Sustainability in action.* Rome; IPCC AR6 WG1; [New elevation data triple estimates of global vulnerability to sea-level rise and coastal flooding](#) [Jauni ūdens līmeņa celšanās dati trīskāršo globālo neaizsargātību attiecībā uz jūras līmeņa celšanos un piekrastes applūšanu.] [Nature Communications](#).

⁷ Tā ietver [mērktiecīgu apspriešanos tiešsaistē](#); [aicinājumu iesniegt atsauksmes](#) (sk. Starptautiskās okeānu pārvaldības darbākārtības atjaunināšanai veltītās apspriešanās pasākumu kopsavilkumu) un ES izveidoto Starptautiskās okeānu pārvaldības forumu.

⁸ Šā kopīgā paziņojuma pielikumā ir uzskaitītas vēl citas darbības.

- *Iespējami drīz noslēgt vērienīgu ANO Atklātās jūras līgumu (par biodaudzveidību teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas)*
- *Līdz 2030. gadam izveidot vērienīgu globālo biodaudzveidības satvaru laikposmam pēc 2020. gada ar 30 % mērķi attiecībā uz aizsargājamo jūras teritoriju (AJT) platību*
- *Noteikt jaunas un plašas AJT Dienvidu okeānā*

Lai aizsargātu jūras gultni

- *Aizliegt dziļjūras izrakteņu ieguvu uz tik ilgu laiku, kamēr nav iegūta trūkstošā zinātniskā informācija, izrakteņu ieguves ietekme ir kaitīga un jūras vide nav faktiski aizsargāta*
- *Vajadzības gadījumā reglamentēt biodaudzveidībai viskaitīgāko zvejas rīku izmantošanu*

Lai nodrošinātu zvejniecības un akvakultūras ilgtspējīgumu

- *Īstenot nulles tolerances pieeju pret nelegālu, neregistrētu un neregulētu (NNN) zveju*
- *Tālāk attīstīt 2022. gada jūnijā noslēgto globālo PTO nolīgumu par kaitējošām zvejniecības subsīdijām un rosināt tā pastiprināšanu ar elementiem, par kuriem vēl nav panākta vienošanās*
- *Pārskatīt zvejas un akvakultūras produktiem noteiktos ES tirdzniecības standartus*

Lai panāktu atbilstību starptautiskajiem noteikumiem un standartiem

- *Veicināt to, lai karoga valstis, kuras darbojas kā atvērti reģistri, pildītu savus pienākumus*

Lai veselīga okeāna labā cīnītos pret klimata pārmaiņām

- *Līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti, arī dekarbonizēt zveju un citas jūrniecības darbības*
- *Saglabāt okeāna zilā oglekļa funkciju*
- *Pirms tiek virzīti jauni, oglekļa dioksīda piesaistīšanai paredzēti ģeoinženieriski lietojumi, nodrošināt atbilstošu zinātnisko bāzi, kas šādas darbības pamato, un pienācīgi izvērtēt saistītos riskus un ietekmi*

Lai apkarotu jūras piesārņošanu

- *Līdz 2024. gadam noslēgt vērienīgu, juridiski saistošu globālu nolīgumu par plastmasu*

Lai uzkrātu zināšanas par okeānu

- *Starpvaldību līmenī mudināt uz zinātnes un politikas saskarnes radīšanu okeānu ilgtspējas jomā ar mērķi izveidot Okeānu ilgtspējas starpvaldību padomi (IPOS)*

Lai okeānā investētu

- *Līdz 1 miljardu EUR (2021–2027) ieguldīt okeāna un piekrastes biodaudzveidības un klimata jomā, arī atklātās jūras aspektā*
- *350 miljonus EUR ik gadu atvēlēt okeāna pētniecībai (“Apvārsnis Eiropa”, 2021–2027)*

ES starptautiskās okeānu pārvaldības instrumenti

Pasaulē un konkrēti globālo problēmu kontekstā ES ir pazīstama kā **koordinētas daudzpusējas reakcijas** veicinātāja un **uz noteikumiem balstītas starptautiskas sistēmas** atbalstītāja. Okeāns prasa kolektīvu pieeju, kuras pamatā likti starptautisko tiesību noteikumi un ANO Jūras tiesību konvencija (*UNCLOS*)⁹. Izmantodama savu politisko un diplomātisko ietekmi, kura sakņojas pamattiesību un vērtību ievērošanā, kā arī veicinādama ilgtspējīgu attīstību saskaņā ar Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un tajā izvirzītajiem

⁹ Okeānu globālās pārvaldības pamatā ir *UNCLOS* – visaptverošs tiesiskais regulējums, kura satvarā veicamas visas ar okeānu saistītās darbības, un tās divi īstenošanas nolīgumi: i) nolīgums par 1982. gada 10. decembra *UNCLOS XI* daļas īstenošanu; ii) ANO nolīgums par 1982. gada 10. decembra *UNCLOS* noteikumu īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību.

ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), ES starptautiskās **sarunās, forumos un procesos** darbojas kā godīgs starpnieks, tilts un **virzītājspēks** un tādējādi atbalsta ilgtspējīgai okeānu pārvaldībai būtiskus lēmumus un darbības.

Saskaņā ar Eiropas zaļo kursu, kopīgo paziņojumu par daudzpusēju sadarbību, ES stratēģisko kompasu un ES īstenoto miermīlīgas, ilgtspējīgas un pārtikušas Arktikas politiku, kā arī ES sadarbības stratēģiju Indijas un Klusā okeāna reģionā¹⁰ ES, izmantojot savu finansiālo un regulatīvo spēku, īsteno **partnerības** un **alianšes** ar trešām valstīm, daudzpusējām un reģionālām organizācijām, to vidū starptautiskus standartus nosakošām organizācijām, un nevalstiskiem rīcībbspēkiem, piemēram, NVO, ekonomikas dalībniekiem, zinātniskajām aprindām un pilsonisko sabiedrību kopumā. Tas tiek panākts ar **reģionāliem un divpusējiem dialogiem**, ar okeānu saistītas attīstības **sadarbības**¹¹, **sabiedrisko sakaru** un **demaršu** ceļā, kā arī **veidojot koalīcijas** galveno prioritāšu jomā un patstāvīgi vai kopīgi rīkojot **daudzskaitlīgas ieinteresētās personas pulcējošus pasaules mēroga pasākumus**, lai tādējādi palīdzētu **dot un saglabāt** globāla mēroga rīcībai nepieciešamo **impulsu**.

Ar ES Jūras drošības stratēģiju (ESJDS) un saistīto pārskatīto rīcības plānu¹², kas izstrādāts, lai panāktu drošību jūrā un jūras drošumu, ES šķetina tādas okeāna drošību ietekmējošas problēmas kā pārrobežu un organizētā noziedzība, kuģošanas brīvības apdraudējumi, biodaudzveidības apdraudējumi, ar klimatu saistītā drošības problemātika vai vides degradācija, ko rada nelikumīgas vai nejaušas noplūdes.

ES uzskata, ka piemēra rādīšana spēj iedvesmot progresu un palīdzēt izveidot kopīgu redzējumu par to, kā izstrādāt ilgtspējīgu pieeju okeānu pārvaldībai visā pasaulē, un atzīst, ka **patiesa līderība sākas pašu mājās**. Konkrēti to atspoguļo ES zivsaimniecības politika, kuras pamatā ir reformēta kopējā zivsaimniecības politika, kā arī pret nelegālu, neregistrētu un neregulētu (NNN) zveju vērstās darbības; ES pieeja ilgtspējīgai zilajai ekonomikai; Jūras telpiskās plānošanas (JTP) direktīva; jūras baseina un makroreģionālās sistēmas; ES vides politika, jo īpaši saistībā ar ES Jūras stratēģijas pamatdirektīvu (JSPD), Biodaudzveidības stratēģiju 2030. gadam, Nulles piesārņojuma rīcības plānu un priekšlikumu tiesību aktam par dabas atjaunošanu; ES klimata politika, jo īpaši saistībā ar ES Klimata aktu, paketi “Gatavi mērķrādītājam 55 %” un Klimatadaptācijas stratēģiju; ES jūras transporta drošības tiesību akti; rīcība datu, novērojumu un pētniecības jomā, jo īpaši saskaņā ar ES kosmosa programmas *Copernicus* komponentu, pētniecības un inovācijas finansēšanas programmu “Apvārsnis Eiropa” 2021.–2027. gadam un Eiropas misiju “līdz 2030. gadam atjaunot okeānu un ūdeņu stāvokli”¹³.

1. STARPTAUTISKĀS OKEĀNU PĀRVALDĪBAS SATVARA STIPRINĀŠANA

Jūras biodaudzveidības aizsardzība un saglabāšana ir galvenās prioritātes ES ārējā darbībā, kuras mērķis ir saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību drīzumā nonākt pie *UNCLOS* pakārtota starptautiska juridiski saistoša instrumenta attiecībā uz jūras **biodaudzveidību teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas (BBNJ)**, un pie globāla

¹⁰ JOIN(2021) 3 final; [strategic_compass_en3_web.pdf\(europa.eu\)](#); JOIN(2021) 27 final; JOIN(2021) 24 final.

¹¹ Ar *NDICI* starpniecību. ES un tās dalībvalstis ir vienas no svarīgākajām ar okeānu saistītās attīstības palīdzības sniedzējām un brīvprātīgām līdzekļu devējām starptautiskajās organizācijās/procesos: no 2014. līdz 2020. gadam saskaņā ar ES attīstības politiku vairāk nekā 1 miljards EUR ir atvēlēts, lai veicinātu okeānu pārvaldību trešās valstīs.

¹² 11205/14.

¹³ Regula (ES) Nr. 1380/2013; Regula (EK) Nr. 1005/2008; COM(2021) 240; Direktīva 2014/89/ES; 2008/56/EK; COM(2020) 380; COM(2021) 400; Regula (ES) 2021/1119; COM(2021) 550; COM(2021) 82; Regula (EK) Nr. 725/2004; Direktīva 2005/65/EK.

biodaudzveidības satvara laikposmam pēc 2020. gada, kurš ietvertu ierosināto **30 % aizsardzības mērķi, kas jāsasnieg līdz 2030. gadam. Starptautiski saistošu vienošanos BBNJ** jomā ES ir iecerējusi panākt vēl 2022. gadā un [vēlāk] nodrošināt faktisku šīs vienošanās ratifikāciju un īstenošanu. Papildus aktīvajai iesaistei sarunās ES ar saviem okeānu diplomātijas centieniem ir panākusi vērienīgu ieceru koalīcijas izveidi *BBNJ* jomā¹⁴, lai tādējādi virzītos uz vērienīgu, taisnīgu un faktisku vienošanos. Turklāt, izmantojot diplomātiskās sviras un sabiedriskos sakarus, tā turpina palīdzēt briedināt vienošanos par **Dienvīdus okeānā nosakāmām jaunām aizsargājamām jūras teritorijām (AJT)**, kuras kļūtu par būtisku pienesumu 30 % aizsardzības mērķa sasniegšanā līdz 2030. gadam.

Attiecībā uz **dziļjūras izrakteņu ieguvu** zinātniskajās aprindās un valstu vidū valda plaša vienprātība¹⁵ par to, ka patlaban zināšanas par dziļjūras vidi un izrakteņu ieguves ietekmi nav tik plašas, lai varētu pieņemt uz pierādījumiem balstītus lēmumus, kuri ļautu garantēt izrakteņu ieguves drošumu¹⁶. ES turpinās iestāties par dziļjūras izrakteņu ieguves aizliegšanu tik ilgi, kamēr nebūs iegūta trūkstošā zinātniskā informācija un varēs pierādīt, ka šādas ieguves ietekme nav kaitīga, un kamēr saskaņā ar *UNCLOS* prasību nebūs stājušies spēkā izrakteņu ieguves noteikumi, ar kuriem jūras vide tiks faktiski aizsargāta. ES turpinās dalību Starptautiskajā Jūras dziļū pārvaldē (*ISA*) notiekošajās sarunās, kuras veltītas izrakteņu ieguves noteikumiem un kuru mērķis ir izveidot stabilu jūras vides aizsardzības satvaru, arī standartus un vadlīnijas par sliekšņvērtībām un normatīvos standartus. Līdztekus ES atbalsta pētniecību, kuras nolūks ir uzlabot zināšanas par dziļjūras ekosistēmām, un pētījumus par monitoringa un pārraudzības tehnoloģijām.

ES aicina pieņemt un ir gatava atbalstīt visaugstākos starptautiskos standartus, kas starptautiskajās organizācijās, piemēram, *ISA* un *PTO*, varētu tikt noteikti attiecībā uz **pārredzamību, labu pārvaldību un ieinteresēto personu iekļautību**.

Zvejas darbībām būtu jānotiek, ievērojot jūras dzīvo resursu un jūras ekosistēmu ilgtermiņa saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas principus.

Nosakot nulles toleranci pret **nelegālu, neregistrētu un neregulētu (NNN) zveju**, ES mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus godīgiem operatoriem un atbalstīt to saglabāšanas un pārvaldības noteikumu ievērošanu, kuru mērķis ir zvejas resursu ilgtspējīga izmantošana. Uz NNN zvejas regulas pamata risinādama NNN zvejas dialogus ar trešām valstīm, ES nodrošina arī to, ka valstis ievēro savas starptautiskās saistības.

Ilgspējīgas zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumi (IZPN) piešķir stabilu satvaru divpusējai sadarbībai ar atsevišķām ārpussavienības partnervalstīm un palīdz jūras, jūrlietu un zivsaimniecības politiku pilnveidot, tajā iestrādājot vidiskos, sociālos un tirdzniecības aspektus.

PTO 12. ministru konferencē tieši ES visaktīvāk rosināja saskaņā ar ANO 14.6. ilgtspējīgas attīstības mērķi (*IAM* 14.6.) panākt vienošanos par kaitējošu zvejniecības subsīdiju

¹⁴ [Protecting the ocean, time for action \(europa.eu\)](#) [Aizsargāsim okeānu: laiks rīkoties].

¹⁵ <https://www.iucncongress2020.org/motion/069>.

¹⁶ [World Economic forum, Decision-Making on Deep-Sea Mineral Stewardship: A Supply Chain Perspective](#)[Pasaules ekonomikas forums, lēmumu pieņemšana par dziļūdens izrakteņu pārvaldību: skats no piegādes ķēdes], *BALTĀ GRĀMATA*, 2022. *GADA APRĪLIS*; *D. Amon et al. 2022. Assessment of scientific gaps related to the effective environmental management of deep-seabed mining* [Zinātniskās informācijas iztrūkuma novērtējums saistībā ar patiesu vides pārvaldību dziļjūras izrakteņu ieguvē], 138 *Marine Policy*; *Miller et al., 2018. An Overview of Seabed Mining Including the Current State of Development, Environmental Impacts, and Knowledge Gaps* [Pārskats par dziļjūras izrakteņu ieguvu un tās pašreizējo attīstības stāvokli, ietekmi uz vidi un saistīto zināšanu iztrūkumiem].

aizliegšanu. Konkrētāk, ES sekmīgi uzstāja, lai tiktu atzīta saikne starp zvejniecību pārvaldīšanu ilgtspējīgā veidā un tiesībām subsidēt pārzejotu krājumu apzvejošanu, tiktu noteikts absolūts aizliegums subsidēt NNN zveju, īpaši noteikumi attiecībā uz atklātās jūras apgabaliem, kurus nepārvalda neviena reģionālā zvejniecības pārvaldības organizācija (RZPO), un stingras pārredzamības prasības. ES arī turpmāk uzņemsies vadošo lomu sarunās par vēl citiem ar 14.6. IAM saskanīgiem PTO disciplinārajiem noteikumiem attiecībā uz subsīdijām, kuras veicina zvejas kapacitātes pārpalikumu un pārzejvu.

ES ir nozīmīgākais rīcībspēks **reģionālajās zvejniecības pārvaldības organizācijās (RZPO)** un zivsaimniecības struktūrās visur pasaulē. Tajās ES iestājas par zivju krājumu ilgtspēju, veicina pārredzamu lēmumu pieņemšanu uz rūpīgas zinātniskas analīzes pamata, vairo zinātniskās pētniecības lomu un stiprina atbildību.

Būtiska nozīme ir arī **Arktikas dzīvo jūras resursu**, to vidū zivju krājumu, **saglabāšanai un ilgtspējīgai izmantošanai**. ES, būdama viena no pusēm Nolīgumā attiecībā uz neregulētas zvejniecības novēršanu atklātās jūras teritorijās Ziemeļu Ledus okeāna centrālajā daļā, ir apņēmusies to pilnībā īstenot¹⁷.

Saskaņā ar Biodaudzveidības stratēģiju 2030. gadam ES izstrādā rīcības plānu, kura mērķis ir saglabāt zvejas resursus un aizsargāt jūras ekosistēmas, noteikt pasākumus, lai ierobežotu zvejniecību ietekmi, arī ietekmi uz jūras gultni, un veicināt vidisko mērķrādītāju sasniegšanu.

Jūras vides aizsardzība tiek koordinēta reģionālā līmenī, ES iesaistoties reģionālajās jūras konvencijās (RJK) un jo īpaši veidojot ciešas saiknes ar pašas ES Jūras stratēģijas pamatdirektīvas īstenošanu un tādējādi nodrošinot, ka gan ES dalībvalstis, gan trešās valstis tiecas uz līdzvērtīgi formulētu mērķi aizsargāt jūras un okeānus.

ES ir izveidojusi ciešas attiecības, kurās iesaistīti vairāki partneri, kā tas ir, piemēram, ilgtermiņa partnerībā ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm, ko ES cenšas stiprināt, izmantojot Partnerattiecību nolīgumu ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu organizāciju (*OACPS*), kurš kļūs par Kotonū nolīguma pēcteci. Šis nolīgums kopā ar ES partnerības un sadarbības nolīgumiem (PSN) un tirdzniecības nolīgumiem, kas noslēgti ar daudzām trešām partnervalstīm, veidos ciešākas politiskās un stratēģiskās iesaistes pamatu, kurš sakņojas kopīgās vērtībās un mērķos.

ES vadītā sadarbība okeānu jomā

Nelegāla, neregistrēta un neregulēta (NNN) zveja

- *Administratīvās sadarbības ietvaros, lai īstenotu NNN zvejas regulā noteikto nozvejas sertifikācijas sistēmu, Komisija regulāri sadarbojas ar 93 trešām valstīm.*
- *Kopš 2010. gada 27 trešās valstis ir tikušas informētas par iespēju tām noteikt cīņā pret NNN zveju nesadarbīgas valsts statusu.*
- *17 valstis ir sekmīgi veikušas vajadzīgās darbības, un tām adresētais paziņojums ir atsaukts.*
- *ES ir viena no pusēm FAO Nolīgumā par ostas valstu pasākumiem (PSMA) – tas ir pirmais saistošais starptautiskais nolīgums, kurš vērstas uz NNN zvejas apkarošanu.*

Ilgtspējīgas zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumi (IZPN)

- *Patlaban ES ir spēkā 13 IZPN protokoli, kas noslēgti ar trešām valstīm.*
 - *Ir deviņi tunzivju nolīgumi – ar Kaboverdi, Kotdivuāru, Santomi un Prinsipi, Gabonu,*

¹⁷ Padomes Lēmums (ES) 2019/407.

Kuka Salām, Seišelām, Maurīciju, Senegālu un Gambiju (pēdējie divi aptver arī heku) –

- *un četri dažādsugu nolīgumi – ar Grenlandi, Maroku, Mauritāniju un Gvineju-Bisavu.*

Reģionālās zvejniecības pārvaldības organizācijas (RZPO)

- *RZPO ir starptautiskas organizācijas, kas reģionālā līmenī reglamentē atklātā jūrā veiktas zvejas darbības.*
- *Visur pasaulē ES ir galvenā RZPO dalībiece un piedalās piecās tunzivju RZPO un trīspadmit RZPO, kas uz tunzivīm neattiecas.*
- *ES un tās dalībvalstis ir CCAMLR iesniegušas divus priekšlikumus par AJT – vienu Austrumantarktikā (priekšlikums spēkā kopš 2012. gada) un otru Vedela jūrā (priekšlikums spēkā kopš 2016. gada). Pēc apstiprināšanas šīs AJT aizsargās 3,207 milj. kvadrātkilometru lielu platību. Tās kļūs par svarīgu pienesumu cīņā pret klimata pārmaiņām, kā arī Antarktīkas jūras biodaudzveidības aizsardzībā.*

Reģionālās jūras konvencijas (RJK)

- *Reģionālās jūras konvencijas un ar tām saistītie rīcības plāni nodrošina starpvaldību satvaru okeānu un jūru degradācijas jautājuma risināšanai reģionālā līmenī.*
- *ES ir līgumslēdzēja puse trijās RJK, kas aptver ES jūras ūdeņus, un tās ir:*
 - *Helsinku konvencija — HELCOM (Baltijas jūra),*
 - *OSPAR konvencija — OSPAR (Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļa),*
 - *Barselonas konvencija — UNEP-MAP (Vidusjūra).*

Citi instrumenti

- *Līdztekus divām okeānu partnerībām, kas okeānu lietās izveidotas ar Kanādu un Ķīnu, ES kopā ar svarīgiem partneriem piedalās vēl vairākos citos augsta līmeņa dialogos un partnerībās.*
- *Sadarbību ES nodrošina, izmantojot savus finanšu instrumentus, un to vidū ir:*
 - *Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments (NDICI) “Eiropa pasaulē”,*
 - *Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fonds (EJZAF).*

2. CEĻĀ UZ OKEĀNU ILGTSPĒJAS SASNIEGŠANU LĪDZ 2030. GADAM

2.1. Okeāns un klimata pārmaiņas

Starp okeānu un klimata pārmaiņām pastāv cieša savstarpēja saistība: okeāns un tā ekosistēmas kā klimata regulētājas ir neaizstājamas, taču arī klimata pārmaiņu ietekme uz tām ir milzīga. Tāpēc ar okeāniem un klimatu saistītā rīcība ir jāskata kopsakarā. Šajā ziņā labvēlīga norise ir UNFCCC pušu 26. konferencē pieņemtais lēmums rīkot ikgadēju dialogu par okeāniem un klimata pārmaiņām, lai tādējādi pastiprinātu klimata pārmaiņu mīkstināšanas un pielāgošanās nolūkā iecerēto rīcību¹⁸.

¹⁸ [Glāzgovas klimata paktā](#) okeāns atzīts par daļu no UNFCCC (ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām) un visi konvencijas darba virzieni un izveidotās struktūras aicinātas apsvērt iespēju savā darbā integrēt un stiprināt okeānatkarīgu rīcību.

ANO Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*)¹⁹ ceļ trauksmi par klimata pārmaiņu ietekmi uz okeānu²⁰. Tā uzsver nepieciešamību krasi samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un veikt ilgstošus un stingrus pielāgošanās pasākumus. Rīcību visās jomās – okeānā un uz sauszemes – ir svarīgi apvienot un savstarpēji saistītos klimata pārmaiņu, biodaudzveidības izzušanas un piesārņojuma jautājumus risināt ar koordinētu pieeju.

Apņemšanos **līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti** ES saskaņā ar Parīzes nolīgumu ir nostiprinājusi savos tiesību aktos un šajā sakarā ir apņēmusies samazināt arī jūrniecības darbību radītās siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas un pastāvīgi turpināt klimatadaptāciju. Lai nodrošinātu, ka ES jūras transporta nozare palīdz sasniegt šo mērķi, Eiropas Komisija ir ierosinājusi virkni pasākumu. To vidū ir jauns SEG emisiju intensitātes standarts attiecībā uz enerģiju, ko izmanto uz kuģiem (“FuelEU Maritime”), ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ETS) attiecināšana arī uz jūras transportu, kā arī dažu spēkā esošo direktīvu pārskatīšana (direktīvas par enerģijas nodokļiem, alternatīvo degvielu infrastruktūru un atjaunīgo enerģiju).

Pasaulē ir izveidota jaunu kuģu energoefektivitātes normatīvā bāze, un energoefektivitātes pasākumi esošajiem kuģiem stāsies spēkā 2022. gada novembrī. Tiek gatavotas drošuma vadlīnijas kuģiem, kuri izmanto alternatīvās degvielas, un nākamais konkrētu (vidusposma) pasākumu kopums. ES ir SJO ierosinājusi globālu oglekļa cenas noteikšanas pasākumu izstrādes principus un iestājas par to, lai šādi pasākumi tiktu apvienoti ar pasaules līmeņa SEG degvielas standartu. Turklāt SJO, vēlēdamās palielināt izvirzīto mērķu vērienīgumu, ir sākusi pārskatīt savu sākotnējo stratēģiju par kuģu radīto SEG emisiju samazināšanu.

Līdzīgā kārtā ES turpinās rīkoties, lai **dekarbonizētu zvejniecības sektoru** un cita starpā samazinātu tā atkarību no fosilajām degvielām (galvenokārt dīzeļdegvielas)²¹. Tiks pētīts, kādus ietekmes mazināšanas pasākumus varētu veikt un kādas zvejas stratēģijas un rīkus izmantot, lai samazinātu emisijas²² un uzlabotu enerģijas izmantošanas efektivitāti. Tāpat un jo īpaši saistībā ar ES pētniecības pamatprogrammām tiek analizēti zinātnes un tehnoloģiju sasniegumi, lai līdz 2023. gada sākumam ciešā sadarbībā ar visām ieinteresētajām personām izstrādātu rīcības plānu, kurā ar ieteikumiem un paraugpraksi izklāstītu, kā zvejas kuģi iespējams pārveidot, lai tas kļūtu energoefektīvāks un lai samazinātos tā SEG emisijas. Šī analīze aptvers arī akvakultūru.

ES uzskata, ka daļa no risinājuma, kas palīdzēs sasniegt tās mērķi līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti, ir **atkrastes vēja un okeāna enerģija** saskaņā ar ES Atkrastes atjaunīgās enerģijas stratēģiju²³. ES ir unikāla pieredze ar atkrastes atjaunīgās enerģijas izstrādēm, un, tāpat kā līdz šim²⁴, tā ir apņēmusies atbalstīt šādas izstrādes visā pasaulē.

¹⁹ Īpašais ziņojums par okeānu un kriosfēru mainīgā klimatā, papildināts ar *IPCC* 6. novērtējuma ziņojumu, kuru paredzēts publicēt 2022. gadā.

²⁰ Absorbēdams oglekļa dioksīdu (25 % no cilvēka radītajām CO₂ emisijām) un papildu siltumu (90 % no papildu siltuma, ko pasaulē rada SEG), okeāns paskābinās un sasilst, un tas noved pie jūras līmeņa celšanās, ekstremāliem laikapstākļiem, koraļļu izbalēšanas, stratifikācijas, dezoksidēšanas, mirušām zonām un bioloģiskās produktivitātes un sugu un biotopu izplatības izmaiņām.

²¹ Šis darbs kļuvis vēl steidzamāks sakarā ar Krievijas militāro agresiju Ukrainā un krīzes pasākumiem, kas ieviesti, lai atbalstītu ES zvejas floti (sk. “[Zivsaimniecība: otrā krīzes pasākumu pakete \(europa.eu\)](#)”).

²² Piemēram, ES pētīs dažus zvejas paņēmienus, par kuriem ir zināms, ka tie nelabvēlīgi ietekmē sanesu oglekļa krātuves.

²³ COM (2020) 741.

²⁴ Piemēram, kopīgi ar ASV, Indiju, Japānu, Vjetnamu un Dienvidāfriku.

Arī **dabā balstīti risinājumi**²⁵, kas palielina oglekļa absorbēšanu un glabāšanu, samazina piekrastes riskus un piedāvā daudzus citus ieguvumus, piemēram, labāku ūdens kvalitāti un ekosistēmu un kopienu izturētspējas pieaugumu, spēj mīkstināt klimata pārmaiņas un palīdzēt pielāgoties.

Klimata pārmaiņu, ekosistēmu degradācijas novēršanas un biodaudzveidības izzušanas savstarpējā saistība

- *Visi emisiju scenāriji paredz, ka XXI gadsimta laikā samazināsies jūras dzīvnieku sabiedrību kopējā biomasa un nozvejas potenciāls un mainīsies sugu sastāvs.*
- *Tas apgrūtinās starptautisko un nacionālo okeāna un zvejniecību pārvaldību. Zivju krājumu sadalījuma pārvirzes attiecībā pret pārvaldības jurisdikcijām varētu destabilizēt pastāvošos starptautiskos zivsaimniecības nolīgumus un palielināt starptautisku konfliktu risku.*
- *Varētu augt pieprasījums pēc zvejniecību pārvaldīšanas pārrobežu režīmā, īpašu uzmanību pievēršot zvejas resursu spējai pielāgoties un izturētspējai.*
- *Lai nostiprinātu piesardzīgu pieeju, ES turpinās atjaunot pārzvejotus vai panīkušus krājumus un likt lietā zvejniecību pārvaldības stratēģijas.*²⁶

Jāzina un jāizprot ekosistēmu kritiskie punkti

- *Jāuzlabo oglekļa uzglabāšanas un oglekļa plūsmu kvantificēšana jūras ekosistēmās un labāk jāsaprot, kādi ir klimata virzītie ekosistēmu kritiskie punkti.*
- *Labāk jākvantificē arī izmaksas un ieguvumi, ko nestu dažāda veida reaģēšana uz jūras līmeņa celšanos. Jūras līmeņa celšanās var izmainīt arī bāzes līnijas, pēc kurām saskaņā ar UNCLOS nosaka dažādas tiesības uz jūras teritoriju.*

Pieaug interese par darbībām, kas saistītas ar okeānatkarīgu oglekļa dioksīda piesaisti. Londonas konvencijas protokols atļauj un reglamentē oglekļa uztveršanu un sekvestrēšanu zemjūras ģeoloģiskajās formācijās un aizliedz okeāna “mēslošanu”, ja tā nenotiek pētnieciskos nolūkos²⁷.

ES ir viena no pusēm Biodaudzveidības konvencijā, kurā aicināts nodrošināt, ka ar klimatu saistītas ģeoinženieriskas darbības, kas spēj ietekmēt biodaudzveidību, netiek veiktas, kamēr nav izveidota atbilstoša zinātniskā bāze, kas šādas darbības pamato, un pienācīgi izvērtēti ar tām saistītie vidiskie un biodaudzveidības riski un sociālais, ekonomiskais un kultūras ietekmējums²⁸.

2.2. Cīņa pret jūras piesārņošanu

ES ir apņēmusies apturēt jebkādu jūras piesārņošanu, jo īpaši no sauszemes avotiem. Plastmasas radītā piesārņojuma apjoms jūrā kopš 1980. gada pieaudzis desmitkārtīgi, un uz to ir jāreaģē pasaules mērogā. Kopš 2018. gadā pieņemta Plastmasas stratēģija, ES ir kļuvusi par virzītājspēku, kas Savienībā un – ar diplomātisko centienu palīdzību – arī starptautiskā līmenī risina plastmasas radītā piesārņojuma jautājumu. Tā ir aktīvi iesaistījusies pasaules līmeņa sarunās, kuru mērķis ir saskaņā ar ANO Vides asamblejas 5. sesijā panākto vienošanos līdz 2024. gadam noslēgt vērīgu juridiski saistošu globālu nolīgumu par plastmasu. Turklāt tā

²⁵ UNEP/EA.5/Res.5.

²⁶ IPCC, 2019. IPCC Īpašais ziņojums par okeānu un kriosfēru mainīgā klimatā.

²⁷ [Konvencija par atkritumu un citu vielu radīta jūras piesārņojuma novēršanu \(imo.org\)](https://www.imo.org).

²⁸ KBD Lēmums X/33 [UNEP/CBD/COP/DEC/X/33](https://www.unep.org).

ir pilna apņēmības krasi samazināt barības vielu un ķīmisko pesticīdu radīto piesārņojumu, kurš jūrā ieplūst no sauszemes, cita starpā no lauksaimniecības, un spert izšķirošus soļus, kas izklāstīti ES Nulles piesārņojuma rīcības plānā. Barcelonas konvencijas vēsturiski nozīmīgais lēmums iesniegt SJO priekšlikumu, kas paredz Vidusjūru noteikt par sēra oksīdu emisijas kontroles zonu, radikāli samazinās kuģu radīto piesārņojumu.

Piesārņojuma risks, ko rada jūrā nogremdēta munīcija, jārisina sadarbībā ar trešām valstīm un starptautiskām organizācijām. Gaidāms, ka nākamajos 5–10 gados pieaugs toksisku vielu noplūdes no I un II pasaules kara laikā nogremdētās munīcijas, bet tas apdraud jūras vidi un zvejniķu un citu jūrnieku drošību.

2.3. Kā veicināt to, lai karoga valstis, kuras darbojas kā atvērti reģistri, pildītu savus pienākumus

ES pastiprināti cenšas risināt problēmas, kas saistītas ar atsevišķām karoga valstīm, kuras darbojas kā atvērti reģistri un kuras daži kuģu operatori izvēlas tāpēc, ka tās vāji kontrolē starptautisko saistību ievērošanu vai (zvejas un jūras transporta) kuģus, kas reģistrēti ar to karogu.

Atvērto reģistru un karoga valstu atbildības problēma

- *Zvejniecībā tas, ka dažas karoga valstis pienācīgi nekontrolē savus zvejas kuģus, ir viens no galvenajiem NNN zveju veicinošajiem faktoriem, un ES ir jānodrošina, lai visas karoga valstis ievērotu savas starptautiskās saistības apkarot NNN zveju.*
- *Tīši pavirša šādu karoga valstu valdības virsvadība apvienojumā ar to, ka šo valstu regulatīvā spēja parasti ir maza, ir iemesli, kas uzņēmumus kārdina reģistrēties ārpus savas piederības valsts.*
- *Dažus atvērtos reģistrus, par kuriem zināms, ka jūras tiesību īstenošana tiem piekļibo, atsevišķi kuģu īpašnieki bieži izmanto, lai izvairītos no pienākuma nodrošināt ilgtspējīgu un drošu kuģa reciklēšanu, kad tā ekspluatācijas laiks ir beidzies. Karoga maiņa pirms kuģa demontāžas ir ierasta prakse, kas būtiski mazina nolietotu kuģu reciklēšanā relevanto ES tiesību aktu iedarbīgumu²⁹.*

Šajā sakarā ir būtiski, lai ES turpinātu veicināt tādu korporatīvo struktūru faktisko īpašumtiesību pārredzamību, kuru rīcībā ir ES un ārpus tās reģistrēti kuģi. Tas vajadzīgs, lai varētu identificēt personas, kas ir atbildīgas par iespējamām nelikumīgām darbībām vai starptautisko un citu saistību neadekvātu īstenošanu jūrlietu, zivsaimniecības, vides, nodokļu, darba apstākļu un darba ņēmēju tiesību jomā, un veikt vajadzīgos pasākumus.

Saistībā ar jūras piesārņošanas apkarošanu aktuāli ir arī tas, lai kuģu īpašniekus, kuri vidi piesārņo apzināti, varētu ātri un efektīvi identificēt. Neatkarīgi no ES noteikumiem par kuģu radīta piesārņojuma novēršanu un kuģu atkritumu nodošanu un neatkarīgi no pārraudzības un noteikumu izpildes panākšanas centienu pastiprināšanas³⁰ Eiropas ūdeņos joprojām regulāri notiek naftas un citu piesārņojošu vielu nelikumīga novadīšana, un šādas rīcības atklāšana un līdz ar to arī vainīgā saukšana pie atbildības ir retums. Konstatētās grūtības ir saistītas ar jūras transporta noteikumu izpildes panākšanu transnacionālā kontekstā un ar to, ka sankciju veidi un līmeņi ES dalībvalstīs ir atšķirīgi.

²⁹ Regula (ES) Nr. 1257/2013.

³⁰ Direktīva 2005/35/EK; Direktīva (ES) 2019/883; <https://portal.emsa.europa.eu/web/csn>.

2.4. Pāreja uz globālu ilgtspējīgu zilo ekonomiku

Paredzams, ka zilā ekonomika³¹ turpmākajos gados tikai augs³². Atbilstoši zilās ekonomikas pieejai ES centīsies veicināt ekonomisko izaugsmi un uzlabot iedzīvotāju iztikas līdzekļus, vienlaikus gādājot par jūras resursu izmantošanas ilgtspēju un piekrastes kopienas labklājību.

Turklāt jūras produkti sniedz būtisku ieguldījumu pārtikas un uztura nodrošinājuma ziņā. Būdam pasaulē lielākais jūras produktu importa tirgus, ES cenšas nodrošināt, ka tirgū ienāk tikai ilgtspējīgi iegūti un ražoti produkti. Zvejniecību un ilgtspējīgas akvakultūras pārvaldības efektivitāte ir labvēlīgu pārtikas sistēmas pārmaiņu priekšnosacījums.

Tāpēc ES ar NNN zvejas regulas starpniecību cenšas nodrošināt, lai ES tirgū nenonāktu nelikumīgi iegūti zvejas produkti. ES turpinās savu politiku stiprināt, šajā satvarā izstrādājot piemērotus IT rīkus, to vidū digitalizētu nozvejas sertifikācijas sistēmu.

Saskaņā ar stratēģiju “No lauka līdz galdam”³³ Komisija iesniegs tiesību akta priekšlikumu par ilgtspējīgas pārtikas sistēmas satvaru, lai tādējādi ilgtspēju integrētu visās ar pārtiku saistītajās rīcībpolitikās un stiprinātu dažādu pārtikas sistēmu, to vidū zvejniecības un akvakultūras produktu sistēmu, izturētspēju. Saskaņā ar savām starptautiskajām saistībām, jo īpaši tām, kas saistītas ar PTO, ES apsvērs atbilstīgas prasības par pārtikas importa ilgtspēju. Minētais satvars ietvers arī informācijas sniegšanas noteikumus par pārtikas ilgtspējas rādītājiem (ilgtspējas marķējums).

Ilgtspējīga zilā ekonomika ir jāatbalsta ar ilgtspējīgu finansējumu. ES patlaban palielina investīcijas okeānu veselībā un pārejā uz ilgtspējīgu zilo ekonomiku. ES investīciju platforma *BlueInvest* novirza finansējumu par labu ilgtspējīgai zilajai ekonomikai ES un ārpus tās.

ES Taksonomijas regula par ilgtspējīgām darbībām³⁴, izveidojot vidiski ilgtspējīgu saimniecisko darbību sarakstu, definē, kāds finansējums un kādas investīcijas uzskatāmas par ilgtspējīgām. Turklāt tajā nostiprināts saimnieciskās darbības kritērijs “nenodari būtisku kaitējumu”. Šāda taksonomija palīdzēs investīcijas virzīt uz jūras resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību un uzņēmumiem kalpos par orientieri, kas nodrošina to darbības atbilstību šim mērķim.

2.5. Integrēta okeānu pārvaldība ar aizsargājamu jūras teritoriju un jūras telpiskās plānošanas starpniecību

Pastāvīgi augošais pieprasījums pēc okeāna izmantošanas prasa īstenot integrētu jūras telpas plānošanu, kurā pienācīgi ņemtas vērā visu jūrniecības nozaru intereses un to ietekme uz jūras vidi, tāpat kā to ieguldījums klimata pārmaiņās un biodaudzveidības izzušanā. Pamatodamās uz ekosistēmisku pieeju, jūras telpiskā plānošana (JTP) spēj palīdzēt sasniegt saglabāšanas un atjaunošanas mērķrādītājus un audzēt ilgtspējīgu zilo ekonomiku. ES šajā jomā ir uzkrājusi ievērojamu pieredzi un sadarbojas ar *IOC-UNESCO*, lai ar globālās JTP iniciatīvas³⁵ starpniecību savu pieredzi popularizētu starptautiskā mērogā. JTP izmantošana

³¹ “Zilā ekonomika” apzīmē jūras un tās resursu ilgtspējīgu izmantošanu un saskaņotu redzējumu, kas ļauj paturēt kontroli pār kumulatīvo ietekmi uz jūras ekosistēmām un nodrošina pienācīgu apspriešanos ar visām ieinteresētajām personām.

³² Iedibinātās zilās ekonomikas nozares dod 4,5 miljonus tiešo darbvieta un aptuveni 650 miljardu EUR lielu apgrozījumu; [2020. gada ziņojums par ES zilo ekonomiku](#), ES Publikāciju birojs (europa.eu).

³³ COM(2020) 381 final.

³⁴ Regula (ES) 2020/852.

³⁵ <https://www.mspglobal2030.org/unesco-and-european-commission-launch-new-flagship-guide-on-msp/>.

veicina pārrobežu sadarbību un palīdz līdz minimumam samazināt telpiskos konfliktus un pārvaldīt darbību kumulatīvo ietekmi visā pasaulē.

ES virza reprezentatīvu, ekoloģiski saskaņotu tīklu, kurā ietilpst labi pārvaldītas AJT, kā arī citus iedarbīgus saglabāšanas pasākumus (*OECS*), kas vajadzīgi, lai minētās AJT līdz 2030. gadam aptvertu jau 30 % no jūras telpas. Tie ir pārbaudīti instrumenti, ar kuriem atjaunot biodaudzveidību un saglabāt krājumus, panākt dabisku oglekļa sekvestrēšanu un atbalstīt ilgtspējīgu praksi.

3. KĀ PANĀKT DROŠĪBU JŪRĀ UN JŪRAS DROŠUMU

3.1. Drošība jūrā

ES kā jūras drošības garants

- *Jūras drošība ir ilgtspējīgas zilās ekonomikas un – vispārīgākā nozīmē – miera un stabilitātes priekšnoteikums. Tā aizsargā likumīgas darbības pret faktiskiem vai iespējamiem apdraudējumiem, kas saistīti ar jūrā notiekošām naidīgām, nelikumīgām vai bīstamām operācijām. Tā nodrošina netraucētu tirdzniecības plūsmu pa jūras ceļiem. Tā ir neatņemama daļa no visaptverošas pieejas okeānu pārvaldībai.*
- *Konkurence starptautiskajos ūdeņos aug un ievērot uz noteikumiem balstītu daudzpusēju kārtību kļūst sarežģītāk.*
- *ES kā atzīts starptautisks jūras drošības rīcībspēks stingri iebilst pret jebkādu vienas pusēji rīcību, kas apdraud mieru, drošību un stabilitāti jūrā un ir pretrunā starptautiskajām tiesībām.*
- *Saskaņā ar UNCLOS ES ir apņēmusies ievērot tiesiskumu, turklāt mieru un drošību jūrā nodrošināt, izmantojot multilaterālismu, uz noteikumiem balstītu reģionālo jūras drošības arhitektūru un sastrādājoties ar saviem sadarbības partneriem.*

Saskaņā ar Jūras drošības stratēģiju ES turpina stiprināt savu jūras drošības garanta lomu gan pašas teritorijā, gan aiz tās robežām. Tālab ES izmanto starpnozaru pieeju jūras drošības problemātikas un apdraudējumu, to vidū kiberuzbrukumu un hibrīduzbrukumu, mainīgajam raksturam, pieaugošajai klimata pārmaiņu ietekmei, vides degradācijai un tā visa radītajiem stabilitātes un drošības riskiem. Sevišķa uzmanība tiks pievērsta ES tālāko reģionu vajadzībām, jo tos šādi apdraudējumi skar jo īpaši.

Arī ES Stratēģiskais kompass apstiprina apņemšanos ieguldīt jūras drošībā un pasaules mēroga klātesībā, lai tādējādi nodrošinātu neierobežotu piekļuvi jūras ceļiem un gādātu par starptautisko jūras tiesību ievērošanu. Tajā izklāstīts ES nodoms pilnā mērā izmantot jūrniecības partnerības politiku, piemēram, attiecībā uz piestāšanu ostās, kopīgām mācībām un spēju veidošanu.

ES turpinās sadarboties ar saviem jūras drošības reģionālajiem partneriem, lai reaģētu uz arvien lielāko klātesību, ko pārstāv gan pasaules līmeņa, gan reģionāli rīcībspēki, no kuriem daži nevilcinās nestabilās zonās izmantot neregulārus bruņotus spēkus, tādējādi graujot starptautiskos centienus panākt mieru un stabilitāti, destabilizējot valstis un to ekonomiku, kā arī kļūstot par līdzdalīgiem cilvēktiesību pārkāpumos.

ES turpinās cieši sekot līdzi notikumu attīstībai un sadarbībā ar partneriem, piemēram, ar NATO, ātri reaģēs uz jebkādiem jūras drošības apdraudējumiem. Pamatodamās uz pieredzi, kas gūta cīņā pret transnacionālām noziedzīgām darbībām jūrā, piemēram, pirātismu Indijas okeāna rietumdaļā un kontrabandu un tirdzniecību Vidusjūrā, ES turpinās strādāt pie tā, lai

palīdzētu saglabāt atvērtu un drošu piekļuvi atklātajai jūrai. Tālab ES ir nolēmusi koordinētās klātbūtnes jūrā (KKJ) īstenošanu Gvinejas līcī pagarināt uz vēl diviem gadiem un sākt jaunas KKJ īstenošanu Indijas okeāna ziemeļrietumu daļā. Bez tam ES apsvērs KKJ koncepcijas piemērošanu arī citās potenciālās jūras interešu zonās (*MAI*). Turklāt tā turpinās palīdzēt veidot trešo valstu spēju uzraudzīt savas jūrlietas un garantēt jūras drošību un tiesībaizsardzības spēju.

3.2. Jūras drošums un pienācīgu darba apstākļu veicināšana visā pasaulē

Zvejniecības un jūrniecības sektoru raksturo sarežģīti, bīstami un riskanti darba apstākļi, un šo situāciju vēl vairāk saasinājusi Covid-19 pandēmija. Bojāgājušo un ievainoto skaits joprojām ir nepieņemami augsts. Īpaši neaizsargāti pret apstākļu nedrošību, aizskarošu praksi un nevienlīdzīgu attieksmi ir migrējošie darba ņēmēji.

Īstenojot Starptautiskās okeānu pārvaldības darbakārtību un kopējo zivsaimniecības politiku un sadarbojoties ar partnervalstīm, ES saskaņā ar Starptautiskās Darba organizācijas (SDO), Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (SJO) un ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (*FAO*) noteiktajiem mērķiem veicina pienācīgas kvalitātes nodarbinātību zvejniecībā. ES turpinās veicināt arī to, lai tiktu ratificēta un patiesi īstenota SDO 188. konvencija par darbu zvejniecībā, kā arī citi relevanti starptautiskie standarti³⁶, jo īpaši tie, kas noteikti SDO konvencijās³⁷. Tālab attiecīgā gadījumā tā izmantos IZPN, ar kuru palīdzību tiks īstenots saskaņots sociālās pārvaldības noteikumu kopums, un piesaistīs RZPO. Divpusējos dialogos un reģionālos un starptautiskos forumos ES iztīrās piespiedu un cita veida darbu, kurš zvejniecībā veido cilvēktiesību pārkāpumu, arī gadījumos, kad to konstatē saistībā ar cīņu pret (NNN) zveju. ES stratēģiju, kas veltīta pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšanai pasaules līmenī, nostiprina Paziņojums par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību visā pasaulē³⁸, kurā izcelti galvenie ES rīcībpolitiku piedāvātie instrumenti.

ES un tās dalībvalstis turklāt ir kuģošanas drošības tiesību aktu uzlabošanas un augstas kvalitātes standartu virzīšanas līderes pasaules līmenī (SJO) un arī ES līmenī. Mērķis ir novērst standartiem neatbilstošu kuģošanu, pastiprināt pasažieru un apkalpes aizsardzību, samazināt vides piesārņojuma risku, ko rada kuģa ekspluatācija vai nejaušība (piemēram, naftas noplūdes, konteineru ieskalošana jūrā), un nodrošināt, ka operatori, kas piekļūst labu praksi, netiek nostādīti neizdevīgākā komerciālā situācijā kā tie, kuri ir gatavi pievērst acis uz kuģu drošumu. Komisija un dalībvalstis var paļauties uz Eiropas Jūras drošības aģentūras tehnisko un zinātnisko palīdzību.

Transporta sistēmas drošums un drošība ir ārkārtīgi svarīga, un ES šajā jomā joprojām ir pasaules līdere. ES tiesību akti par karoga valsts atbildību, ostas valsts kontroli un negadījumu izmeklēšanu veicina jūras transporta drošumu, drošību un efektivitāti. Svarīgi ir palikt pastāvīgā saziņā ar starptautiskajām, valsts un vietējām iestādēm, ieinteresētajām personām un iedzīvotājiem.

³⁶ Būtu faktiski jāveicina un patiesi jāīsteno pastāvošie starptautiskie standarti attiecībā uz darba apstākļiem un darba tiesībām, lai tādējādi ikvienam garantētu drošību jūrā. Ļoti svarīgi ir veicināt Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) 2006. gada (grozītās) Konvencijas par darbu jūrniecībā (*MLC*, 2006) plašāku ratificēšanu un patiesu īstenošanu. Īstenojot kopējo zivsaimniecības politiku un tās ārējo dimensiju un sadarbojoties ar partnervalstīm, ES saskaņā ar SDO, Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (SJO) un *FAO* noteiktajiem mērķiem veicina pienācīgas kvalitātes nodarbinātību zvejniecībā.

³⁷ Arī SJO Konvencija par zvejas kuģu apkalpes sagatavošanas, sertificēšanas un sardzes pildīšanas standartiem (*STCW-F*).

³⁸ COM (2022) 66 final.

4. KĀ UZKRĀT ZINĀŠANAS PAR OKEĀNU

Uz pierādījumiem balstītā rīcībā, kas vērsta uz okeāna aizsargāšanu un ilgtspējīgu pārvaldīšanu, milzīga nozīme ir okeāna zinātnei, novērojumiem, vides monitoringam un prognozēšanai. Mūsu zināšanās par okeānu joprojām ir **pārāk daudz robu**. Ar okeānu veselības krīzi un ilgtspējīgas zilās ekonomikas attīstību saistītās rīcības un risinājumu panākumi ir atkarīgi no mūsu zināšanām, izpratnes un inovētspējas.

ES ir apņēmusies būt līdzdalīga ANO pasludinātajā ilgtspējīgu attīstību virzošas okeāna zinātnes desmitgadē (2021–2030). ES pārveidojošo zaļā kursa programmu baro, virza un paātrina Eiropas pētniecības un inovācijas politika.

Pamatprogramma “Apvāršnis Eiropa”: ES galvenā pētniecības un inovācijas finansēšanas programma (2021–2027)

- Programmā “Apvāršnis Eiropa” aptuveni 350 miljoni EUR gadā atvēlēti jūras un jūrlietu jautājumu finansēšanai. Programma atbalsta ar okeānu saistītu zināšanu uzkrāšanu un stimulē jaunas idejas un iniciatīvas, kas spētu risināt okeāna problemātiku.
- Vēl 110 miljonus EUR gadā “Apvāršnis Eiropa” 2021.–2023. gada laikposmā piešķir misijai, ar kuru iecerēts līdz 2030. gadam atjaunot okeānu un ūdeņu stāvokli. Misijas mērķis ir demonstrēt praktiskus risinājumus, ko varētu izmantot ūdens tīrīšanai, degradēto ekosistēmu atjaunošanai un zilās ekonomikas pāriešanai uz klimatneitralitāti.

ES rāda labas prakses piemēru attiecībā uz **jūras datu un okeāna novērojumu kopīgošanu**. ES valstu pienākums apmainīties ar jūras datiem un sadarboties ES un reģionālā līmenī, lai tādējādi uzlabotu datu vākšanu un monitoringu, ir stabili noteikts ar JSPD, bet, lai strukturētu un saskaņotu jūras datu vākšanu Eiropā, to varētu vēl papildināt ar okeāna novērošanas iniciatīvu. Informācija un dati par Eiropas jūru stāvokli ir pieejami Eiropas Jūras informācijas sistēmā (*WISE*)³⁹ un Eiropas Jūras novērojumu un datu tīklā (*EMODnet*). *Copernicus* piedāvātais jūras pakalpojums⁴⁰ bez maksas nodrošina atvērtus jūras datus un okeāna reāllaika monitoringu, prognozēšanu un – kopā ar *Copernicus* klimata pārmaiņu uzraudzības pakalpojumu⁴¹ – okeāna klimata monitoringa un prognozēšanas pakalpojumus gan par ES jūras baseiniem, gan par okeānu kopumā. ES ir uzticama partnere Jūras un okeānu nākotnes iniciatīvā, kas saskaņā ar G7 un *GEO* “Zilās planētas” iniciatīvu ierosināta, lai sabiedrību informētu par okeānu un piekrasti. Jūras operāciju ilgtspēju var optimizēt un atbalstīt ar digitalizācijas un progresīvu instrumentu palīdzību.

ES pētniecības programmas palīdzēs vākt pierādījumus, ko izmantos pasaules zinātniskās struktūras, to vidū neatkarīgas zinātniskās grupas, Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*) un Starpvaldību zinātnes un politikas platforma biodaudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu jomā (*IPBES*), kas visas mērķētā veidā sniedz lēmumu pieņemšanas atbalstu. Vairojot okeāna veselību un ilgtspēju, novērtējot zināšanas un atbalstot politikas veidošanu, pievienoto vērtību radīt spētu arī **jauna vai uzlabota pastāvošā starptautiskā divvirzienu mijiedarbība starp zinātniekiem un politikas ekspertiem**.

³⁹ [WISE Marine – Eiropas Jūras informācijas sistēma \(europa.eu\)](http://wise.marine.europa.eu).

⁴⁰ <https://www.copernicus.eu/en/copernicus-services/marine>.

⁴¹ <https://www.copernicus.eu/en/copernicus-services/climate-change>.

ES rīkojas, lai veicinātu **okeānpratību**, un turpinās atbalstīt iedzīvotāju iesaistes darbības, kuru mērķis ir atbalstīt uztveres, vērtību, attieksmes un personiskās uzvedības pārmaiņas, kas spēj novest pie ilgtspējīgas prakses pieņemšanas. Lai uzlabotu darbu pie okeānpratības, ES ir sākusi sadarboties arī ar *UNESCO* Starpvaldību okeanogrāfijas komisiju.

Savstarpējo saprašanos uzlabo un kopīgu redzējumu un rīcību panākt ļauj **zinātnes diplomātija**. Ar savām pētniecības partnerībām, projektiem un finansējumu no pamatprogrammas “Apvāršnis Eiropa” un instrumenta “Globālā Eiropa” ES sasniedz trešās valstis un organizācijas. Svarīgi virzošie spēki, kas palīdz uzkrāt reģionālas zināšanas par jūru un veidot savstarpēju izpratni par jūras vides stāvokli, ir reģionālās jūras organizācijas.

SECINĀJUMS

Ar šo kopīgo paziņojumu ES un tās dalībvalstis tiek aicinātas aktīvāk iesaistīties, lai nosargātu tīru, veselīgu, produktīvu un izturētspējīgu okeānu, kas tiek ilgtspējīgi izmantots drošos un taisnīgos darba apstākļos, vienlaikus nodrošinot stabilitāti un drošību jūrā. Kopīgais paziņojums balstās uz ES un tās dalībvalstu starptautisko lomu, kura ir ne tikai uzticami partneri un pārliecināti ilgtspējas atbalstītāji, bet arī līderi, kas rāda personīgu piemēru, un atbildīgi rīcībspēki, kuru mērķis ir iekļaujošā veidā un plašā mērogā paaugstināt starptautiskos standartus, plecu pie pleca ar starptautiskajiem partneriem visos sadarbības kanālos strādājot kopīgu mērķu sasniegšanas labā.

Lai šo rīcību īstenotu, Komisija un Augstais pārstāvis sadarbosies ar Eiropas Parlamentu, Padomi, ES dalībvalstīm un citām attiecīgajām ES un starptautiskajām iestādēm.